



Meedoen of toekijken?

Een analyse over de redenen van ouderbetrokkenheid in het vmbo

Maike Schrama

3459276

Begeleider masterproject:

Willibrord de Graaf

Inhoud

Voorwoord	3
1. Introductie	4
2. Theoretisch kader	6
3. Probleemstelling	16
4. Onderzoeksmethode	18
5. Analyse	23
5.1 De ouders	23
5.2 Collectieve inzet	26
5.3 Individuele inzet	30
5.4 Toekomst verwachting	35
5.5 Contact andere ouders	38
5.6 Allochtone ouders	40
6. Conclusie	44
7. Aanbevelingen	47
Literatuurlijst	48
Bijlage: respondentenlijst	50

Voorwoord

De scriptie die u in handen heeft, is het eindproduct van mijn master Arbeid, zorg en welzijn; beleid en interventie. Na het behalen van mijn bachelor Sociologie was het interessant om bij het interdisciplinaire algemene sociale wetenschappen (ASW) mijn master te volgen en uiteindelijk mijn scriptie te schrijven. De interesse die ik in mijn bachelor heb opgebouwd voor onderwijsbeleid heb ik in het afgelopen jaar verder kunnen ontwikkelen. Toen bleek dat ik mijn stage kon lopen bij de ouderorganisatie OUDERS & COO was dit een mooie gelegenheid om het onderwijs eens vanuit een ander oogpunt te bekijken, namelijk die van de ouders. Dit heeft geleid tot deze scriptie over ouderbetrokkenheid op het vmbo.

Deze scriptie had niet tot stand kunnen komen zonder hulp. Als eerste wil ik OUDERS & COO bedanken voor het bieden van een inspirerende en gezellige stageplek. Daarnaast wil ik stichting DOCK bedanken voor hun enthousiasme om mij een opening te bieden in het veld. In het bijzonder wil ik hier Gaytri Ramphal bedanken die mij verschillende dagen heeft meegenomen in de buurt om op die manier in contact te komen met ouders. Daarnaast heeft ze mij van adviezen voorzien hoe ik nog meer ouders kon benaderen.

Tevens wil ik mijn begeleider Willibrord de Graaf bedanken voor zijn commentaar en hulp. Ook wil ik Esther Horrevorts en Willem den Uyl bedanken voor het kritisch nakijken van mijn stukken die ze op de meest onmogelijke momenten toegestuurd kregen.

Als laatste bedank ik alle ouders die belangeloos hebben meegewerkt aan een interview en in sommige gevallen hard opzoek zijn gegaan naar meer respondenten voor mij. Zonder hen was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Maaïke Schrama

1 juli 2010

1.1 Introductie

In 1996 heeft het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap vier redenen gegeven waarom ouderbetrokkenheid van belang is (OC&W, 1996). Ouderbetrokkenheid is (1) pragmatisch, want het verlicht de taken van de school, (2) pedagogisch, want het stemt de opvoeding op school en thuis op elkaar af, (3) onderwijspsychologisch, omdat betrokkenheid van de ouders de leerprestaties van het kind ten goede komen, en bovendien (4) maatschappelijk, want het is een vorm van democratie en culturele integratie. Deze vier punten samen laten het belang van ouderbetrokkenheid zien. Het SCO-instituut (Stichting Centrum voor Onderwijs-onderzoek) komt in 2004 tot de conclusie dat de ouderparticipatie op alle scholen de laatste tien jaar gemiddeld met meer dan 35 procent is afgenomen (Overmaat & Boogaard, 2004). Dit betekent dus een flinke achteruitgang op de vier eerder genoemde punten. De vraag is nu: waar komt deze achteruitgang vandaan? Zijn er verschillen tussen ouders te ontdekken en hoe zijn deze verschillen dan te verklaren? Overmaat en Boogaard constateren dat een belangrijke reden voor het afnemen van ouderparticipatie in de toegenomen werkdruk van ouders ligt. Daarnaast spelen ontwikkelingen als individualisering ook op het gebied van ouderparticipatie een rol. Uit onderzoek van De Vries (1994) blijkt echter dat er in het voortgezet onderwijs verschillen bestaan tussen de verschillende schooltypes als het om ouderparticipatie gaat. Ouders van het lbo/mavo (het huidige vmbo) zijn zowel op het gebied van medezeggenschap als bij het ondersteunen van activiteiten op school significant minder actief dan ouders met kinderen op de havo of het vwo. Vmbo scholen zitten hierdoor met een dubbel probleem: ze hebben al te maken met minder actief betrokken ouders en deze betrokkenheid loopt ook nog eens terug.

Onderwijsondersteunend gedrag is van groot belang. Bronsveld (2008) beschrijft dat ouderbetrokkenheid vooral een positief effect heeft als deze in de thuissituatie tot stand komt. Deze aanpak is echter niet vanzelfsprekend. Uit zijn onderzoek blijkt dat het voor ouders, en dan voornamelijk voor allochtone ouders, moeilijk is om adequaat ondersteuning te bieden aan hun kinderen. Als ouders meer betrokken zijn bij school dan zijn zij beter in staat om hun kind te ondersteunen. Het belang van ouderbetrokkenheid is daarmee duidelijk, maar het geeft ook aan waar de knelpunten zitten. Vooral ouders van lage afkomst, welke vaak allochtone ouders zijn, zijn minder betrokken bij school. Er worden verschillende redenen gegeven waarom ouders met een lage maatschappelijke positie minder betrokken zijn bij de school van

hun kind. Deze verklaringen zijn echter nog niet eerder empirisch getoetst door met de ouders te gaan praten. Daarom wil ik in dit onderzoek ouders met kinderen op het vmbo benaderen. In de interviews met deze ouders verwacht ik erachter te komen waarom zij wel of niet betrokken zijn bij de school van hun zoon of dochter.

Doelstelling onderzoek

In dit onderzoek zal inzicht worden gegeven in de redenen waarom ouders met een lage maatschappelijke positie wel of niet betrokken zijn bij de school van hun kind. Op die manier kan er effectief gewerkt worden aan het stimuleren van ouders om te participeren op de school van hun kind. Om te verhelderen waarom sommige ouders met kinderen op het vmbo wel en andere niet betrokken zijn bij de school staan de verschillen tussen ouders centraal. Ik wil kijken of de redenen om wel of niet betrokken te zijn bij school verband hebben met persoonskenmerken van ouders. Dit doe ik aan de hand van een typologie die in het theoretisch kader wordt uitgewerkt.

2. Theoretisch kader

Concepten

Het belangrijkste concept van dit onderzoek is ouderbetrokkenheid. De Onderwijsraad (2010) beschrijft ouderbetrokkenheid als een relatie tussen ouders en de school. Hierbij draait het niet alleen om meedoen en meehelpen, het gaat tevens om de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun kind. Zowel thuis, door bijvoorbeeld voor te lezen, maar ook op school, door onder andere aanwezig te zijn bij rapportbesprekingen met de leerkracht (Onderwijsraad, 2010).

Een belangrijk concept binnen ouderbetrokkenheid is participatie. Ouderparticipatie is een actieve deelname van ouders aan activiteiten op school (Onderwijsraad, 2010). Volgens Pateman (1970) is er pas echt sprake van participatie als er voor iedereen gelijke toegang is tot elke vorm van besluitvorming, als mensen actief kunnen meebeslissen over de gang van zaken en als mensen een formele vorm van macht hebben. Deze drie punten van Pateman zijn toe te passen op ouderparticipatie. Als het gaat om ouderparticipatie binnen medezeggenschapsraden en andere bestuurlijke activiteiten zijn Patemans drie elementen terug te brengen naar deze situatie. Ouders hebben dan inspraakrecht en kunnen daardoor actief meebeslissen. Pateman zal in dit geval ook spreken van volledige participatie. De Onderwijsraad (2010) spreekt bij deze vormen van ouderparticipatie van geïnstitutionaliseerde vormen, maar op andere gebieden van ouderparticipatie valt te twifelen over de volledigheid van de participatie. De Onderwijsraad noemt dit de niet-geïnstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie. Voornamelijk in het basisonderwijs worden ouders vaak gevraagd om te begeleiden en te helpen bij verschillende activiteiten. Een voorbeeld hiervan zijn de voorleesouders of de overblijfkrachten. In het vmbo komen dergelijke taken minder voor, maar ook hier wordt ouders gevraagd om de school bij te staan in het begeleiden van hand- en spandiensten. In deze vorm van participatie is er helemaal geen sprake van geformaliseerde macht van de ouders en zij kunnen zo niet actief meebeslissen over de gang van zaken. Ouders doen in dat geval gewoon wat er van hen gevraagd wordt. Pateman zou deze vorm van participatie niet als volledige participatie beschouwen. Het valt te verwachten dat deze verschillen in vormen van participatie ook door ouders worden opgemerkt. Dit zou verklaren waarom de ouderparticipatie binnen medezeggenschapsraden de laatste tien jaar niet is afgenomen, maar alle vormen van

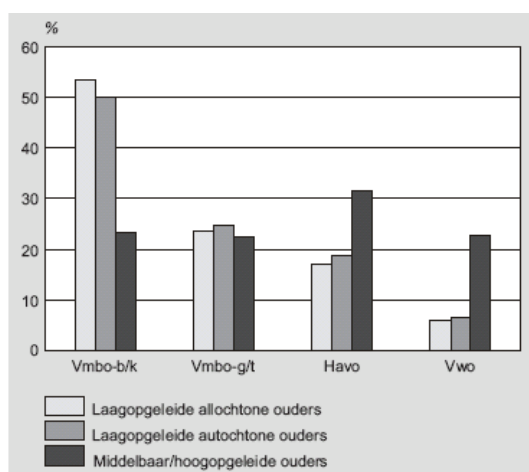
ouderparticipatie waarin ouders niet actief kunnen meebeslissen over de gang van zaken wel zijn teruggelopen (Overmaat & Boogaard, 2004).

Theorieën

Voor dit onderzoek wil ik gebruik maken van een typologie van ouders met kinderen in het vmbo. Er is veel geschreven over ouderbetrokkenheid en verschillende typen ouders. In het volgende gedeelte zal ik deze theorieën uiteenzetten om deze vervolgens samen te voegen tot een typologie die ik zal gebruiken in mijn onderzoek.

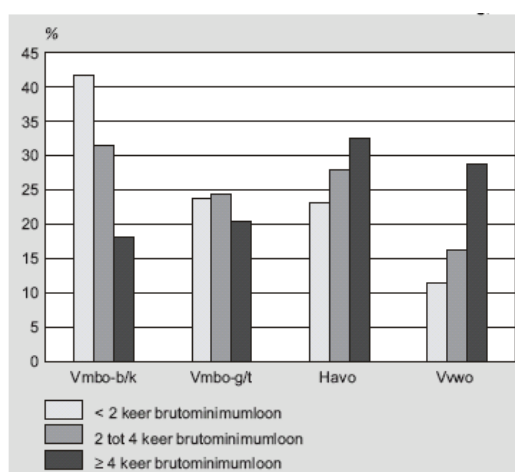
Om een beeld te krijgen van het type ouders waar we mee te maken hebben op het vmbo zijn een aantal statistische gegevens handig om het beeld te verduidelijken. Als we kijken naar de sociaal-economische trends van het tweede kwartaal van 2008 dan beschrijft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dat kinderen die een vmbo indicatie krijgen vaak laagopgeleide ouders hebben. Dit is voornamelijk terug te zien in het vmbo met een sterk beroepsgericht karakter. Figuur 2.1 laat ook zien dat de meerderheid van deze ouders is van allochtone afkomst. Zoals in de inleiding aangegeven, zijn het vaak allochtone ouders die moeite hebben om hun kind adequate ondersteuning te bieden en zijn zij minder betrokken bij de school van hun kind (Bronsveld, 2008). Daarnaast blijkt uit figuur 2.2 dat leerlingen met een vmbo advies vaak afkomstig zijn uit een gezin waarin de inkomsten meestal tweemaal onder het brutominimumloon liggen.

Figuur 2.1



Bron: Cito/CBS.

Figuur 2.2



Bron: Cito/CBS.

Na dit statistische overzicht wil ik een aantal belangrijke onderzoeken en theorieën op het gebied van ouderbetrokkenheid aan de orde brengen.

Abe Feuerstein (2000) heeft onderzoek gedaan naar de effecten van ouderbetrokkenheid. De belangrijkste vijf vormen van ouderbetrokkenheid zijn volgens hem: de tijd dat kinderen spreken over school met hun ouders, de tijd dat ouders als vrijwilliger aanwezig zijn op school, de verwachtingen die ouders hebben van hun kinderen, de tijd die ouders besteden aan ouderraden en als laatste de mate waarin ouders betrokken zijn bij de beslissing van de plaatsing van hun kind. Deze vijf variabelen tellen voor Feuerstein als belangrijkste graadmeter voor ouderbetrokkenheid. Hierbij gaat het dus niet alleen om het werkelijk participeren en aanwezig zijn op school maar ook om het meedenken over school. Peetsma en Blok (2007) zien de betrokkenheid van ouders bij hun kind als iets natuurlijk waaruit vanzelfsprekend consequenties voortvloeien met betrekking tot de opleiding en het onderwijs van de kinderen. Ze beschrijven drie factoren die het besluit van ouders beïnvloeden om wel of niet betrokken te zijn bij de school van hun kind. Als eerst beschrijven ze de wijze waarop ouders hun eigen rol zien. Vervolgens beschrijven ze de vraag of ouders het gevoel hebben dat ze hun kind kunnen helpen slagen op school. En als laatste de mate waarin de school ouders stimuleert om betrokken te zijn bij school.

Deze afwegingen resulteren in verschillende typen ouders. Volgens Ria Vogels (2002) zijn er twee groepen ouders te onderscheiden als het gaat om ouderbetrokkenheid. Als eerste de actieve ouders met als subgroepen de ‘partners’ en de ‘participanten’.

De *partners* zijn zeer betrokken ouders. Ze hebben behoefte aan goede informatievoorziening over de school, en ze zijn betrokken bij zowel geïnstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie als bij de niet-geïnstitutionaliseerde vormen. Vaak zijn dit ouders met een hoge sociaal-economische status. Hun kinderen zitten op scholen met algemeen bijzonder onderwijs.

De *participanten* zijn vooral betrokken bij het onderwijs in de klas. Ze assisteren voornamelijk bij praktische schoolactiviteiten als hulpmoeder en extra begeleider bij schoolreisjes. Ze vinden het belangrijk dat ouders invloed hebben op het onderwijsbeleid, maar zijn zelf bijna nooit betrokken bij de geïnstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie. De verschillen met de vorige groep zijn niet zo groot,

maar ze nemen minder snel het voortouw. Deze ouders hebben vaak een middelhoge tot hoge sociaal-economische positie. Hun kinderen gaan vaak naar openbaar, rooms-katholieke of (in mindere mate) het protestants-christelijk onderwijs.

Naast de actieve ouders beschrijft Vogels de niet-actieve ouders. Ook hier onderscheidt ze twee subgroepen namelijk de ‘overdragende’ en de ‘onzichtbare’ ouders.

De *overdragende ouders* beschrijft Vogels als ouders met een sterke levensbeschouwing zoals het christelijke geloof. Deze ouders zijn wel betrokken bij school maar zien de leerkrachten en directie als de deskundigen waaraan ze het onderwijs overlaten. Ze hebben minder behoefte om invloed uit te oefenen op het schoolbeleid en zijn ook minder aanwezig bij bijzondere activiteiten.

De *onzichtbare ouders* zijn ouders met een lage sociaal-economische positie. Bij informele activiteiten zijn ze veel minder betrokken dan de andere groepen ouders. Ze zijn slecht vertegenwoordigd in formele schoolorganen. Dit kan volgens Vogels (2002) te maken hebben met eigen negatieve ervaringen met het onderwijs. Daarnaast zou het volgens Vogels ook kunnen dat ze zich geïntimideerd voelen door andere ouders of leerkrachten en zichzelf niet geschikt vinden om mee te besluiten over het schoolbeleid.

Vogels heeft dus wel ideeën over waarom ouders met een lage sociaal-economische positie niet betrokken zijn bij school, maar ze gaat hier niet uitgebreid op in. In dit onderzoek hoop ik meer duidelijkheid te krijgen over de redenen waarom deze groep weinig participeert op school en hoe deze groep wel betrokken kan worden bij school.

Het onderzoek van Vogels bevat geen specifieke informatie over allochtone ouders. Ze geeft dan ook niet aan onder welke categorie deze ouders passen.

Ouders kunnen dus verschillende rollen aannemen. Op scholen heerst vaak de vraag of een ouder een (educatieve) partner of een klant is. De Vries (2007) is van mening dat een school moet oppassen met deze tweedeling te maken. Het risico bestaat dat scholen zich dan slechts op één aspect van ouders gaan richten. De Vries is wel van mening dat ouderbetrokkenheid geen eenrichtingsverkeer is. Ook de school moet openstaan voor meer betrokken ouders. Daarom is het ook van belang om te kijken naar de aanpak van de verschillende scholen als het gaat om ouderbetrokkenheid. In dit onderzoek is het niet gelukt om de kant van de school te belichten. Hier wordt alleen ingegaan op de redenen waarom ouders wel of niet

betrokken zijn bij school. Dit neemt niet weg dat ouderbetrokkenheid een wisselwerking is tussen school en ouders. Voor een volledig beeld zou er echter ook gekeken moeten worden naar de school.

Een reden waarom ouders met een lage maatschappelijke positie minder participeren kan gevonden worden in de theorie van Pierre Bourdieu. Ouderbetrokkenheid kan worden gezien als één van de manieren waarop ouders hun kinderen ‘bevoordelen’ in de strijd om reproductie. Volgens Bourdieu (1971) doen mensen er alles aan om er voor te zorgen dat zijzelf en hun kinderen niet zullen dalen op de sociaal-maatschappelijke ladder. Het is echter zo dat ouders uit hoge klassen veel meer mogelijkheden hebben om te zorgen dat hun kind een goede maatschappelijke positie krijgt. Omdat ouders uit lage klassen deze mogelijkheden niet hebben, lukt het ze niet om hun kinderen te begeleiden naar een hogere maatschappelijke positie. De bestaande klassenstructuren worden daardoor voortdurend gereproduceerd. Bourdieu beschrijft drie vormen van kapitaal die mensen kunnen inzetten om de maatschappelijke positie van zichzelf en hun kinderen te behouden, te weten cultureel, economisch en sociaal kapitaal. Bij cultureel kapitaal gaat het om de kennis en vaardigheden van iemand. Het onderwijs is een belangrijke plek waar kennis en vaardigheden worden bijgebracht, maar cultureel kapitaal wordt ook door opvoeding van de ouders, de sociale omgeving of andere instituties bijgebracht. Bij economisch kapitaal gaat het om de hoeveelheid geld en goederen die iemand bezit. De laatste vorm van kapitaal is het al eerder genoemde sociaal kapitaal. Bourdieu doelt hier op de sociale netwerken en relaties die iemand heeft. Het gaat dan om de voordelen (machtsmiddelen) die iemand haalt uit deze relaties.

Deze drie vormen van kapitaal zetten mensen in als het gaat om de (onbewuste) machtsstrijd om middelen in het desbetreffende veld. Bourdieu is van mening dat de samenleving is opgedeeld in verschillende overlappende velden. Elk veld kent eigen ‘spelregels’. Voorbeelden van velden zijn de wetenschap en de politiek. Bij deze machtsstrijd gaat het niet alleen om economische middelen (economisch kapitaal), maar ook om de voordelen die mensen uit hun cultureel en sociaal kapitaal halen.

Om zich binnen een veld te handhaven en te oriënteren hebben mensen een habitus. Dit is een bepaalde visie, denkwijze en handelwijze. Deze habitus is exclusief voor

het veld waarin ze zich bevinden. Hoe goed iemand zich de habitus van een bepaald veld kan eigen maken is bepalend voor de vraag of iemand zich goed kan handhaven binnen het veld. De habitus wordt echter bepaald door de achtergrond die iemand heeft, de set van normen, waarden en gewoonten. Dit is soms strijdig met de spelregels in een bepaald veld waardoor iemand zich minder goed kan handhaven binnen een veld dan iemand die wel de juiste spelregels voor het desbetreffende veld kent. Bourdieu ziet dat mensen die zich hun leven lang in hetzelfde veld bevinden de habitus hebben geïnternaliseerd. Hierdoor hebben deze mensen meer kans om zich in het veld te kunnen handhaven ten opzichte van mensen die later het veld betreden.

Bourdieu ziet dan ook dat er in elk veld verschillende klassen zijn te onderscheiden. In zijn reproductietheorie geeft Bourdieu aan dat het bijna onmogelijk is om als kind uit een arbeidersgezin maatschappelijk te stijgen naar een hogere klasse. Kinderen uit een arbeidersgezin kunnen wel een hoge opleiding gaan volgen maar ze zijn niet bekend met de habitus die daar heerst waardoor ze moeite hebben zich te handhaven binnen het veld. Kinderen uit hogere klassen zijn daar wel bekend mee, omdat zij beschikken over dat cultureel kapitaal.

In dit onderzoek zie ik het onderwijs als veld. Bourdieu ziet het onderwijs als een veld waarin onder andere door selectie klassenongelijkheid ontstaat. Ouders doen er alles aan om hun positie door te geven aan hun kinderen of deze zelfs te verbeteren. Ouders uit hogere klassen hebben hierin een voordeel, want ze hebben meer kapitaal om hun kinderen te ondersteunen in het onderwijs. Het onderwijs wordt als middenklasseninstelling gezien. Het is voor ouders uit lagere klassen lastig om hun kinderen de juiste (ongeschreven) regels van het onderwijs te leren, omdat ze onvoldoende opleiding en relaties hebben en ze de regels van het onderwijs dus niet kennen. Ouders uit hogere klassen zijn zich ook meer bewust van de strijd binnen het onderwijsveld. Er valt daarom te verwachten dat hoogopgeleide ouders hogere verwachtingen hebben van hun kinderen omdat deze jongeren zich moeten meten aan de opleiding van de ouders om sociale daling te voorkomen.

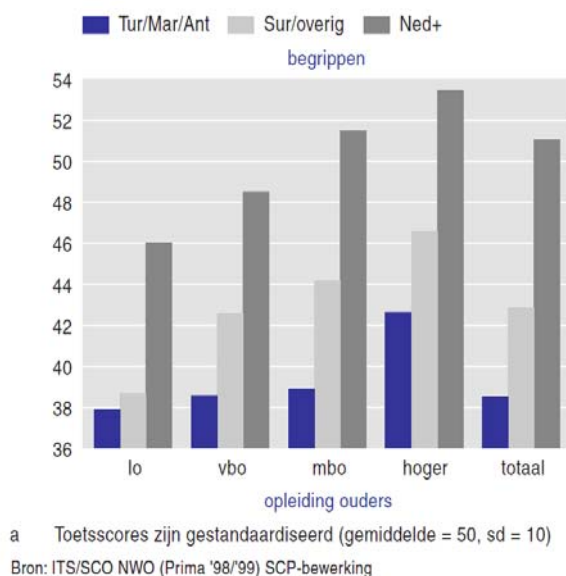
Allochtone ouders

Er moet een kanttekening worden geplaatst bij de reproductietheorie van Bourdieu aangezien deze geschreven is vanuit een Westers oogpunt. Eldering (2006) geeft aan dat niet-westerse ouders vaak hoge verwachtingen hebben van hun kinderen omdat de

kinderen vaak ook economische waarde hebben voor de ouders. Als ze volwassen zijn wordt er financiële en praktische hulp van ze verwacht. Daarnaast is de continuering van de familie erg belangrijk. Dit komt overeen met de reproductietheorie van Bourdieu maar leeft in niet-westerse culturen ook veel sterker onder laagopgeleide mensen. Ondanks dat niet-westerse ouders vaak hoge verwachtingen hebben van hun kinderen geeft Eldering ook aan dat ze zich vaak niet verantwoordelijk voelen voor het onderwijs van hun kinderen. Ze moeten hun kinderen in het levensonderhoud voorzien en zorgen dat het competente volwassenen worden op sociaal, economisch en religieus gebied. Volgens hen is het de verantwoordelijkheid van de school om kinderen schoolse intelligentie bij te brengen. Hierbij moet worden opgemerkt dat deze instelling vooral te vinden is bij de eerste generatie niet-westerse allochtonen. De tweede generatie is zich meer bewust van de rol die zij kunnen spelen binnen het onderwijs van hun kind. Deze groep stimuleert hun kinderen ook steeds meer door spelletjes en voorlezen en op latere leeftijd door te helpen met huiswerk. Op die manier ondersteunen ze hun kinderen steeds meer tijdens hun schooltijd.

De verwachtingen van allochtone ouders zijn over het algemeen dus wel een stuk hoger dan die van autochtone ouders zowel onder laag- als hoogopgeleide ouders. Toch heeft de opleiding van allochtone ouders ook invloed op de ontwikkeling van hun kinderen. Figuur 2.3 laat zien dat het begrip van kinderen in groep 2 toeneemt naarmate de ouders hoger opgeleid zijn. Dit geldt zowel voor allochtone als autochtone ouders.

Figuur 2.3



Het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) van Tesser en Iedema (2001) geeft aan dat hoogopgeleide ouders preciezer reageren op de ontwikkelingsbehoefte van kinderen. Daarnaast geven ze hun kinderen veel informele instructies op spelende wijze mee. Toch is ook duidelijk te zien dat de begrippenkennis niet alleen afhangt van de opleiding van de ouders. Volgens Tesser en Iedema (2001) speelt hier de taalachterstand een belangrijke rol, omdat er thuis lang niet altijd Nederlands wordt gesproken (of gebrekkig Nederlands). Hierdoor beginnen deze kinderen vaak met een taalachterstand.

Het feit dat veel allochtone ouders gebrekkig Nederlands spreken heeft invloed op de communicatie met school zo blijkt uit het rapport van Smit, Driessen en Doesborgh (2005). Zij kijken in dit rapport naar de opvattingen van allochtone ouders over onderwijs. Problemen in het contact met school en leerkrachten worden in figuur 2.4 weergegeven.

Figuur 2.4

	altijd	vaak	soms	zelden	nooit	weet niet
Drempelvrees bij mezelf	4	10	13	12	58	2
Geslachtsverschil tussen mezelf en de leerkracht	2	7	5	6	79	1
Desinteresse bij de leerkracht	3	8	21	12	53	3
Verschillende opvattingen over opvoeding	3	13	32	12	37	4
Leerkrachten houden zich niet aan afspraken	2	6	23	10	52	7
Geen extra aandacht voor mijn specifieke wensen	3	10	30	11	41	4
Taalgebruik van de leerkracht	3	10	21	11	55	1
Taalproblemen van mezelf	6	15	18	12	48	0
Ik heb geen behoefte aan contact/geen interesse	2	4	5	5	73	10

Bron: Smit, Driessen en Doesborgh (2005)

Hieruit blijkt dat het taalprobleem van de ouders zelf regelmatig leidt tot problemen in de communicatie met school. Daarnaast wordt vaak genoemd dat school en leerkrachten niet dezelfde opvattingen hebben over hoe de opvoeding eruit zou moeten zien en is er geen aandacht voor de specifieke wensen van de ouders. Dit onderzoek laat ook zien dat allochtone ouders vooral geïnteresseerd zijn in specifieke informatie over hoe hun kinderen het doen op school en minder over de organisatie van de school. Daardoor zijn allochtone ouders minder betrokken bij activiteiten op school en in formele organen op school. Een actieve inzet op school is volgens Smit, Driessen en Doesborgh (2005) verminderd bij allochtone ouders omdat ze

taalproblemen kennen, een lage opleiding en minder bekend zijn met het Nederlandse onderwijssysteem. Daarnaast zijn leerkrachten vaak niet goed in staat deze ouders bij de school te betrekken.

Allochtone ouders hebben dus hoge toekomstverwachtingen van hun kinderen maar zijn minder actief op school. Dit komt voornamelijk vanwege hun gebrekkige kennis van de Nederlandse taal en omdat ze het meer een taak van school vinden. Er is hier echter wel verschil te zien in de eerste en de tweede generatie allochtonen. De tweede generatie allochtonen wil directer betrokken worden bij school en wil vooral beter op de hoogte gehouden worden over de voortgang van hun kinderen.

Typologie

Aan de hand van de bovengenoemde theorieën wil ik een typologie maken van ouders met kinderen in het vmbo.

Zoals uit de statistische gegevens van het CBS blijkt, hebben ouders met kinderen in het vmbo vaak een laag opleidingsniveau en een laag inkomen. Daarnaast is er op het vmbo vaak sprake van allochtone ouders. Vogels (2002) zal deze ouders de *onzichtbare* ouders noemen. Ze hebben een lage sociaal-economische positie en bemoeien zich nauwelijks met de school van hun kind. Naar aanleiding van Vogels' ideeën verwacht ik dat bij deze ouders veel negatieve ervaringen met het onderwijs voorkomen. Daarnaast verwacht ik dat deze ouders zich snel geïntimideerd voelen door andere ouders en leerkrachten, waardoor ze zich meer afzijdig houden. Door een gevoel van minderwaardigheid voelen ze zich ook minder geschikt om mee te beslissen over het schoolbeleid. Deze ideeën komen deels voort uit de theorie van Bourdieu (1971). De reproductietheorie zegt dat ouders met veel kapitaal bewuster bezig zijn met het behouden van de positie van hun kind. Ouders uit lagere klassen maken zich minder druk dat hun kind zal dalen op de maatschappelijke ladder. Al zullen ze waarschijnlijk wel zeggen dat ze hopen dat het met hun kind beter gaat dan dat het hun zelf is vergaan. Ze willen dolgraag dat hun kind hogerop komt, maar ze beschikken niet over de juiste habitus om hun kind verder te helpen in het onderwijs.

Daarnaast verwacht ik net als in de studie van Vogels (2002) een groep ouders te vinden die zich bewust afzijdig houdt van het onderwijs. Dit doen ze deels omdat ze het onderwijs een taak van school vinden en deels omdat ze vinden dat ze hun kinderen los moeten laten. Deze ouders zijn alleen geïnteresseerd in de resultaten van hun kinderen maar hebben verder geen behoefde aan contact met school. Op de

basisschool waren deze ouders redelijk actief bij praktische zaken, maar omdat er nauwelijks nog een praktische hulpvraag vanaf de middelbare school komt, houden ze zich afzijdig.

Een aparte groep ouders op het vmbo zijn de allochtone ouders. Zij hebben vaak hoge verwachtingen van hun kinderen maar houden zich wel afzijdig van school. Er is bij deze groep wel een verschil te zien tussen de eerste en de tweede generatie allochtonen.

Aan de hand van al deze theorieën kom ik tot de volgende typologie van passieve ouders op het vmbo:

- Onzichtbare ouders: Er is een groep laagopgeleide ouders op het vmbo die zichzelf niet competent genoeg vinden om hun kind te begeleiden in het onderwijs. Ze zijn daardoor weinig op school te vinden. Daarnaast stellen deze ouders niet zulke hoge verwachtingen aan hun kinderen. Dit maakt dat het voor hen niet zo belangrijk is om betrokken te zijn bij de school van hun kind.
- Afzijdige ouders: Deze groep ouders heeft alleen contact met school als het over hun eigen kind gaat. Ze hebben geen behoefte om zich op collectief niveau in te zetten omdat dit veel tijd kost en omdat ze dit een taak van de school vinden. Tevens willen ze zich niet meer bemoeien met school omdat het kind oud genoeg is om zijn eigen problemen op te lossen.
- Allochtone ouders: Deze groep ouders heeft hoge verwachtingen van hun kinderen maar houdt zich voornamelijk door taalproblemen afzijdig van de school. Ze zijn alleen geïnteresseerd in de voortgang van hun kind en laten de formele organisatie van het onderwijs over aan de school.

3. Probleemstelling

Zoals in het theoretisch kader is aangegeven, bestaan er verschillende ideeën over hoe de geringe mate van ouderbetrokkenheid valt te verklaren. Al deze verschillende ideeën heb ik samengevoegd tot een typologie van twee type passieve ouders. Door ouders met kinderen op het vmbo te interviewen, verwacht ik de volgende hoofdvraag te kunnen beantwoorden:

In hoeverre is de geringe mate van ouderbetrokkenheid te verklaren uit de typologie van ouders met kinderen op het vmbo?

Deelvragen:

1) *Op welke manieren zijn ouders met kinderen op het vmbo wel betrokken bij school?*

2) *Welke verwachtingen hebben ouders van hun kinderen op het terrein van hun leerprestaties?*

3) *Welke vormen van kapitaal worden ingezet als het gaat om ouderbetrokkenheid?*

Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is een toevoeging aan het vele al gedane onderzoek op het gebied van ouderbetrokkenheid. Er is geconstateerd dat ouders met een lage sociaal-economische positie relatief weinig betrokken zijn bij de school van hun kind. Met dit onderzoek verwacht ik inzicht te geven in de redenen waarom deze ouders zo beperkt betrokken zijn bij school. Dit kan zowel aan de houding van de ouders liggen als aan de houding van de school tegenover deze ouders.

Als er een duidelijker inzicht is in de motieven van deze ouders om niet betrokken te zijn bij de school van hun kind kan er worden gewerkt aan betere methodes om deze ouders wel betrokken te krijgen bij school.

ASW verantwoording

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van kennis uit verschillende takken van de sociale wetenschap. Mijn onderwerp heeft de meeste raakvlakken met onderwijskunde en pedagogiek. Naast theorie uit deze twee vakgebieden wordt er

gebruik gemaakt van sociologische theorieën. Door de combinatie van deze verschillende sociale wetenschappen is het onderwerp ouderbetrokkenheid van verschillende kanten belicht en is er sprake van een echt ASW onderzoek.

4. Onderzoeksmethode

Veldwerkverslag

Het benaderen van ouders voor mijn onderzoek bleek meer werk dan ik had verwacht. Mijn idee was in eerste instantie om vmbo scholen te benaderen. Op die manier kon ik eerst met iemand van school spreken over hun aanpak omtrent ouderbetrokkenheid en vervolgens in contact komen met ouders. Ik heb zeven vmbo scholen in Amsterdam zowel telefonisch als per mail benaderd om mee te werken aan mijn onderzoek. Dit was echter zonder resultaat. In de meeste gevallen lieten ze zelfs na herhaaldelijk aandringen niets van zich horen. Het is dus vooral gissen naar de belangrijkste reden voor scholen om niet mee te werken aan een dergelijk onderzoek. Enkele scholen gaven aan dat ze te weinig tijd hadden om mee te werken aan een onderzoek of dat ze al aan genoeg onderzoeken meededen. Na deze tegenslag moest ik een andere manier vinden om ouders te benaderen. Dit betekende wel dat ik niet de visie van scholen op ouderbetrokkenheid in mijn onderzoek kon betrekken.

Ik heb contact opgenomen met het opbouwwerk van Stichting Dock in Amsterdam Oud West. Deze stichting staat dicht bij de buurtbewoners en probeert samen met actieve buurtbewoners plannen te maken die op een groot draagvlak kunnen rekenen. Toen ik over mijn onderzoek vertelde, waren ze gelijk enthousiast. Ouderbetrokkenheid was een punt waar ze zelf ook meer van wilden weten dus ze waren bereid me te helpen aan respondenten. Allereerst heb ik hun hele ledenbestand mogen mailen. Deze mail bestond uit een korte enquête over ouderbetrokkenheid en de vraag of ik hun mocht benaderen voor een interview. Helaas heeft deze aanpak slechts twee bruikbare enquêtes opgeleverd en geen respondenten voor mijn interviews. Dit tegenvallende resultaat was vooral te wijten aan het feit dat Stichting Dock weinig ouders met kinderen op het vmbo in hun bestand hadden. Daarnaast ben ik twee keer mee geweest met een partytentmoment van Stichting Dock. Een dergelijk moment is bedoeld om meer bekendheid voor de organisatie te creëren. Ze gaan met een partytent op een plein of een markt staan en vragen mensen naar hun beleving van de buurt. Op deze momenten mocht ik mee om mensen aan te spreken voor een kort interview naar ouderbetrokkenheid. Op deze manier heb ik zes ouders te spreken gekregen die kinderen hadden op het vmbo.

Een opbouwwerker van Stichting Dock heeft mij in contact gebracht met De Ontmoeting. Dit is een wekelijkse bijeenkomst in een buurtcentrum van Turkse vrouwen waar ze onder het genot van thee en lekkernijen de gelegenheid hebben om

elkaar te ontmoeten. De vrouwen hadden helaas bijna allemaal oudere kinderen. Ik heb wel een vrouw kunnen spreken met behulp van een tolk. Dit zorgde er wel voor dat het gesprek niet zo gemakkelijk verliep en ik kreeg het idee dat er door de tolk veel informatie verloren ging. Daarnaast heb ik daar nog een kort interview kunnen houden met een vrouw die wel Nederlands sprak.

Op mijn stageplek bij OUDERS & COO hebben ze een hulp en advieslijn voor ouders (5010). Met mijn collega's van de afdeling 5010 heb ik afgesproken dat zij ouders met kinderen op het vmbo om hun medewerking zouden vragen voor mijn onderzoek. Dit heeft echter geen respondenten opgeleverd, dit komt voornamelijk omdat er vooral gebeld wordt door ouders met kinderen in het primair onderwijs.

Daarnaast ben ik via mijn stageplek in contact gekomen met FORUM. Aangezien zij een Platform Allochtone Ouders en Onderwijs (PAOO) hebben, hoopte ik via die weg in contact te komen met allochtone ouders. Dit heeft me uiteindelijk één contactpersoon opgeleverd.

De meeste van mijn respondenten heb ik uiteindelijk verkregen door rond te vragen bij mijn vrienden, familie en collega's. Aan het eind van ieder interview heb ik gevraagd of de ouder nog meer ouders kende die ik zou kunnen interviewen. Deze aanpak heeft me uiteindelijk 12 respondenten opgeleverd. Alles bij elkaar heb ik dus uiteindelijk 20 ouders met kinderen op het vmbo gesproken.

Respondenten

Voor mijn onderzoek was ik op zoek naar ouders met kinderen op het vmbo. Om erachter te komen waarom ouders minder sterk betrokken zijn bij vmbo scholen heb ik voornamelijk gekozen voor ouders die niet actief participeren op de school van hun zoon of dochter. Met niet actief participeren bedoel ik dat de ouders niet zitting nemen in een ouderraad of een medezeggenschapsraad op de vmbo school. Deze keuze komt voort uit mijn hoofdvraag, hoe de geringe mate van ouderbetrokkenheid op het vmbo te verklaren is. Twee ouders waren wel actief in een ouderraad. Deze ouders heb ik vooral gebruikt als contactpersonen omdat ze in contact staan met andere ouders. Hierdoor konden zij mij meer vertellen over de motieven van ouders om wel of niet betrokken te zijn bij school.

In mijn onderzoek heb ik ervoor gekozen alleen moeders te spreken. In een volgend onderzoek zou het interessant zijn om ook de betrokkenheid van vaders te bekijken, maar voor dit onderzoek was het te uitgebreid om naar beide opvoeders te

kijken. Uit onderzoek van Gerritsen en Van Zenderen (2009) blijkt dat zowel bij autochtonen als allochtonen de moeders meer betrokken zijn als het gaat om het helpen bij huiswerk en het ondersteunen bij het maken van keuzes. Uit hetzelfde onderzoek blijkt tevens dat jongeren problemen veel vaker delen met hun moeder dan met hun vader. Zo blijkt dat autochtone meisjes in 35% van de gevallen hun zorgen delen met hun moeder tegenover 2% met hun vader. Moeders lijken hiermee beter op de hoogte van hun zoon of dochter. Daarom leek het mij interessant om te kijken waarom die grote persoonlijke betrokkenheid bij jongeren door moeders zich niet vertaald naar een grote betrokkenheid op de school van de jongeren.

Zoals hierboven beschreven heb ik op verschillende manier geprobeerd ouders te benaderen, maar omdat ik met de meeste respondenten via vrienden en collega's in contact ben gekomen, zijn de allochtone ouders ondervertegenwoordigd. Het feit dat ik via formele wegen nauwelijks in contact ben gekomen zegt misschien iets over deze groep ouders. Het blijft echter gissen naar de redenen. Misschien worden ze door scholen en instanties beschermd omdat ze al vaker te maken hebben met onderzoeken. Of misschien weten de scholen en instanties dat ze liever niet benaderd willen worden.

Van de twaalf uitgebreide interviews waren 10 respondenten autochtoon. Daarnaast heb ik een Marokkaanse moeder en een Turkse moeder geïnterviewd. De acht korte interviews waren allemaal met allochtone ouders. Drie van deze respondenten waren Turks, vier Marokkaans en één Surinaams. In de uitgebreide interviews zijn de allochtone ouders dus ondervertegenwoordigd, terwijl zij wel in de meerderheid zijn op het vmbo. Ik heb dit deels kunnen compenseren door de korte interviews waardoor ik uiteindelijk toch 10 allochtone en 10 autochtone ouders heb kunnen spreken. Doordat ik de allochtone ouders niet allemaal even uitgebreid heb kunnen spreken, besef ik dat dit onderzoek soms een scheef beeld geeft van de werkelijkheid, omdat ik niet alle vragen aan alle ouders heb kunnen stellen.

Interviews

In dit onderzoek heb ik gekozen voor kwalitatief onderzoek. Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van de belangrijkste methode op kwalitatief gebied namelijk, interviews (Bryman 2004: 318). Omdat ik opzoek was naar de redenen van ouders om betrokken te zijn bij school heb ik gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews. Ik ben de interviews ingegaan aan de hand van een topiclijst. Voor de respondenten die ik op

straat en in het buurtcentrum heb gesproken had ik een kortere lijst. Het verschilde per interview wanneer welke vragen aanbod kwamen. Op die manier gaf ik de respondenten de kans om hun eigen verhaal te vertellen. Volgens Bryman zorgt deze flexibele manier van interviewen voor een goed inzicht in het begrijpen en verklaren van motieven en gedrag (2004: 321).

De uitgebreide interviews vonden alle twaalf plaats bij de respondent thuis. Dit zorgde voor een rustige omgeving. In bijna alle gevallen werden we wel één of meerdere keren gestoord door familieleden. Dit zorgde soms voor rommelige momenten omdat ze hun verhaal kwijtraakten. Ik denk echter dat het wel goed was om bij de respondenten thuis te interviewen, omdat ze dan niet hoefde te reizen wat een extra drempel is om aan een onderzoek mee te doen. Daarnaast is het prettig om in je eigen omgeving te zijn en hadden ze de mogelijkheid om mij dingen als een rapport te laten zien.

De gesprekken met de allochtone ouders heb ik in de meeste gevallen als lastig ervaren. Er was vaak sprake van een taalprobleem waardoor ze de vraag niet altijd even goed begrepen en ik die verschillende keren moest herformuleren. Daarnaast hadden deze ouders wat meer moeite met het uitgebreid vertellen over hun ervaringen met school. Ik had het idee dat ze dit wel wilden maar dat ze het vanwege de taalbarrière achterwege lieten. De autochtone respondenten waren over het algemeen veel langer van stof.

De interviews duurde gemiddeld drie kwartier. Ik heb geprobeerd een gemoedelijke sfeer te creëren door eerst algemene vragen te stellen over de school en hun kind. Op deze manier werd de context van de respondent duidelijk. Daarna kwamen in ongeveer 25 vragen verschillende topics aan bod. Ik heb niet in alle interviews precies dezelfde vragen gesteld. Ik heb er wel voor gezorgd dat alle topics aan bod kwamen. Hierdoor was er meer sprake van een gesprek dan van een interview wat zorgde voor een prettige sfeer. Bij het analyseren kwam ik er echter achter dat, doordat ik niet in alle interviews dezelfde vragen had gesteld, ik soms informatie miste omdat ik daar niet expliciet naar gevraagd had.

Ik heb gebruik gemaakt van opnameapparatuur. Aan deze manier van interviewen heb ik veel voordeel ondervonden. Ik kon me beter concentreren op wat de respondent zij omdat ik niet steeds hoefde mee te schrijven. Daarnaast gaat door het gebruik maken van opnameapparatuur en transcriberen geen informatie verloren. Dit gebeurt wel als je er voor kiest om mee te schrijven met een interview (Bryman

2004: 325). Nadat ik het interview had afgerond, liet ik het opnameapparaat altijd nog even aan staan. Ik merkte dat ouders na het afronden van het officiële interview vaak wat lossier werden en nog nuttig informatie vertelde.

In de loop van het proces van data verzamelen merkte ik dat het interviewen me steeds beter af ging. Ik wist steeds beter wat ik wilde weten en daardoor ging het interviewen beter. Ook tijdens het transcriberen kwam ik erachter dat ik vooral in de eerste interviews kansen op doorvragen heb laten liggen. Het zou voor een volgend onderzoek dan ook goed zijn om eerst één of twee proefinterviews af te nemen om helder te krijgen waar ik naar op zoek ben.

5. Analyse

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In de analyse wordt geen speciaal onderscheid gemaakt tussen allochtone en autochtone ouders. In hoofdstuk 5.6 zal er speciaal aandacht worden besteed aan allochtone ouders.

5.1 Ouders

In het theoretisch kader komt naar voren dat ouders met kinderen op het vmbo over het algemeen laagopgeleid zijn. Om te kijken of dit geldt voor mijn respondenten besteed ik in dit hoofdstuk aandacht aan de opleiding en het werk van de respondenten. Daarnaast komen hun eigen schoolervaringen in dit hoofdstuk aanbod.

Opleiding

De respondenten uit dit onderzoek zijn voor het grootste gedeelte laagopgeleid. 14 van de 20 ouders hebben als hoogst afgeronde opleiding mbo of lager. Daarnaast zijn er twee ouders die een hbo diploma hebben gehaald. Twee ouders hebben een universitaire opleiding afgerond. Hierbij moet nog gezegd worden dat de kinderen van de hoger opgeleide ouders vaak uitzicht hadden om door te stromen naar de havo. Daarnaast was het bij twee van de hoger opgeleide ouders zo dat zij hun zoon of dochter bewust op een lager niveau lieten functioneren, omdat ze een vorm van ADHD hadden. Door concentratieproblemen was het kind beter op zijn plek op een lager niveau terwijl de ouders van mening waren dat ze qua intelligentie de mogelijkheid hadden om havo te doen.

De meeste respondenten werken in de zorg of als secretaresse. Daarnaast zijn er zes respondenten die helemaal niet werken. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat ik enkel moeders heb gesproken. Een aantal respondenten geeft aan een tijdje niet gewerkt te hebben om voor de kinderen te zorgen, maar nu de kinderen naar de middelbare school gaan, hebben ze het buitenshuis werken weer opgepakt. Geen van de respondenten werkt fulltime.

Eigen schoolervaringen

De eigen schoolervaringen van ouders kunnen een rol spelen in de manier waarop ze betrokken zijn bij de school van hun kind. De helft van de ouders uit mijn onderzoek

beschrijft de middelbare schooltijd als een noodzakelijk kwaad. Ze vonden het leuk om hun vrienden weer te zien maar het leren vonden ze maar niets.

Ja, ik vond school wel leuk maar meer omdat ik weer me vriendinnen zag niet om het leren hoor. (respondent 10)

Er waren drie ouders die aangaven echt een hekel te hebben aan school. Dit kwam in alle drie de gevallen doordat ze slecht konden leren. Opvallend is dat één van deze ouders nu wel actief is in de ouderraad. De overige twee ouders zijn wel ouders die nauwelijks actief zijn op de school van hun zoon of dochter. Deze ouders bemoeien zich zo min mogelijk met school. Een slechte schooltijd wil dus niet automatisch zeggen dat ouders minder betrokken zijn bij school. Maar in sommige gevallen lijkt het wel gevolgen te hebben.

Er zijn zes ouders uitgesproken enthousiast over hun schooltijd. Opvallend is dat vier van deze zes ouders van allochtone afkomst zijn.

Ik vond mijn schooltijd leuk. Ik zou die tijd terug willen.
(respondent 16)

Deze vier ouders hebben allemaal een deel of hun gehele studie in het land van herkomst gevolgd waarvan twee in Marokko en twee in Turkije. Omdat de interviews met allochtone ouders bijna allemaal korte interviews waren is dit onderwerp niet in al deze gesprekken aan bod gekomen, maar in de gesprekken waar de ervaringen met de eigen schooltijd wel aan bod kwamen, was geen van de allochtone ouders negatief. De meesten waren zelfs positief, maar ook in dit geval zeggen de eigen schoolervaringen van ouders niet direct iets over de betrokkenheid bij de school van hun eigen kinderen. Het zijn namelijk zowel ouders die wel betrokken zijn als ouders die niet betrokken zijn die positief spreken over hun eigen schooltijd.

Twee ouders beginnen tijdens het interview over hun eigen ouders. Ze geven aan dat ze meer betrokken zijn bij school omdat hun eigen ouders dat niet waren. Ze voelden zich vergeten of achtergesteld. Daarom zijn ze nu bewuster betrokken bij de school van hun zoon of dochter, omdat ze weten hoe vervelend het is als er niet naar je wordt omgekeken.

Kortom, de ervaringen in de eigen schooltijd van de ouders lijken geen direct verband te hebben met de betrokkenheid op school, al zijn de meeste ouders die niet betrokken zijn bij de school van hun zoon of dochter niet uitgesproken enthousiast over hun eigen schooltijd. Wel valt op dat ouders die de ouderbetrokkenheid van hun eigen ouders als slecht bestempelen extra hun best doen om wel betrokken te zijn bij de school van hun eigen kinderen.

Uit mijn interviews blijkt dat allochtone ouders over het algemeen positiever praten over hun eigen schooltijd dan autochtone ouders. Waar dit verschil vandaan komt is lastig te duiden.

5.2 Collectieve betrokkenheid

In mijn onderzoek ben ik op zoek gegaan naar de redenen waarom ouders met kinderen op het vmbo weinig participeren op de school van hun zoon of dochter. Daarvoor ben ik bewust op zoek gegaan naar ouders die niet actief betrokken waren bij school door te participeren in een ouderraad of in de medezeggenschapsraad (MR). Ik heb uiteindelijk wel twee ouders gesproken die actief waren in de ouderraad omdat zij mij in contact konden brengen met andere ouders. Met de informatie die ik via deze twee ouders verkregen heb, kan ik nu de redenen van actieve en minder actieve ouders met elkaar vergelijken. In dit hoofdstuk beschrijf ik eerst de verschillende vormen van collectieve participatie op het vmbo en hoe daaraan kenbaarheid wordt gegeven door de school. Daarna geef ik een overzicht van de verschillende redenen die ouders hebben om zich wel of niet op collectief niveau in te zetten voor de school.

Vormen van collectieve betrokkenheid

De ouderraad en de medezeggenschapsraad zijn de twee collectieve vormen van participatie die het meest voorkomen op vmbo scholen. In de medezeggenschapsraad kijken leerkrachten en ouders samen naar het beleid rondom school. De invulling van de ouderraad verschilt per school. Op sommige scholen is dit een groot orgaan waar veel ouders actief zijn, terwijl op andere scholen de ouderraad maar uit een paar ouders bestaat. De activiteiten waar de ouderraad bij betrokken is, verschillen per school van het organiseren van een thema-avond tot het begeleiden van een schoolfeest. Op de meeste scholen wordt de ouderraad echter vooral gebruikt als een soort klankbordgroep waarin ouders hun ideeën en op- of aanmerkingen over de school of een bepaald thema kwijt kunnen.

De meeste ouders worden door middel van nieuwsbrieven op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen op school.

En we krijgen zowat wekelijks een brief. Alles wordt meegedeeld. Als bijvoorbeeld de gymzaal niet gebruikt kan worden door examens. Dat ze dan gym krijgen op de sportvelden daar en daar. Alles wordt vermeld. Als een leerkracht langere tijd ziek is. Dat is ook logisch maar heel veel scholen doen dat niet dan wordt er gewoon vervanging gezocht. Maar hier melden ze alles aan je. (respondent 12)

In ongeveer de helft van de gevallen bevatten deze brieven ook informatie over de ontwikkelingen in de medezeggenschapsraad. Er zijn echter maar weinig ouders die deze informatie ook altijd lezen. De ander helft van de ouders heeft geen idee van wat er speelt in de medezeggenschapsraad en lijkt daar ook niet altijd in geïnteresseerd te zijn.

Nee, ik weet niet wat er in de MR speelt. Op de basisschool wel maar nu niet. Maar ik mis het ook niet. (respondent 13)

Ongeveer de helft van de ouders geeft aan wel eens benaderd te zijn door school via een brief om deel te nemen aan een ouderraad of een MR. Hieruit blijkt dat het de scholen lang niet altijd lukt om de ouders te bereiken. Er zijn ook grote verschillen te zien tussen scholen. Eén van de ouders, die actief is in de ouderraad, heeft hiervoor veel moeite moeten doen omdat er helemaal geen ouderraad was op de school, terwijl een andere ouder aangeeft bij elk bezoek aan school de vraag te krijgen of ze zitting wil nemen in een ouderpanel. De manier waarop ouders bij de school betrokken worden, is dus ook erg afhankelijk van de school zelf.

Redenen voor collectieve betrokkenheid

Ouders geven verschillende redenen waarom ze zich niet collectief inzetten op het vmbo. Ten eerste is er sprake van een hele andere vraag vanuit school in vergelijking met de basisschool. De enige manier om op het vmbo op een collectieve manier te participeren is in de ouderraad of in de MR. Daarnaast zijn er misschien nog een paar ouders nodig voor de bibliotheek, maar het zijn meestal niet meer zulke praktische activiteiten als op de basisschool. Veel ouders geven dus aan wel te willen helpen met praktische activiteiten, maar omdat dit niet meer nodig is op de middelbare school zijn ze minder actief betrokken dan op de basisschool.

De helft van ouders die ik heb gevraagd naar de redenen waarom ze niet deelnemen aan de medezeggenschapsraad denken niet over de juiste capaciteiten te beschikken.

Nee, ik ben geen vergaderfiguur. Nee, weet je ook omdat ik helemaal niet zo veel van zo'n school af weet. En dan zit ik in zo'n MR, weet ik veel waar ik het over moet gaan hebben dan en waar ik op moet letten. Nee, dat is niks voor mij. Nee hoor, laat mij maar op een afstand. (respondent 2)

Deze bevinding komt overeen met de ideeën van Vogels (2002). Zij verwacht dat ouders zich niet altijd competent genoeg voelde om actief te zijn op school. Uit mijn onderzoek komt duidelijk naar voren dat veel ouders inderdaad liever op de achtergrond blijven omdat ze denken dat ze niet de juiste kwaliteiten hebben om in een MR deel te nemen.

Een aantal ouders geeft aan de medezeggenschapsraad saai te vinden en wil daarom niet deelnemen. Daarnaast zijn er ook nog een drietal ouders die aangeven vanwege gezondheidsproblemen niet te kunnen deelnemen aan een medezeggenschapsraad. Er zijn ook twee ouders die aangeven dat ze de afstand naar de school te groot vinden om zich actief in te zetten voor school.

Vijf ouders geven aan op dit moment te druk te zijn. Ze hebben geen tijd om ook nog zitting te nemen in een ouderraad of een MR.

Ik sta daarin niet echt op de voorgrond laat ik het zo zeggen. Ik werk ook 's avonds en mijn man is dan ook druk. Dus vanwege de tijd doe ik het niet. (respondent 8)

Er zijn drie ouders die aangeven niet zo actief te zijn op het vmbo omdat er maar één van hun kinderen op zit. Als er meer van hun eigen kinderen naar toe zouden gaan dan zouden ze zich misschien wel actiever opstellen. Twee ouders zeggen ook nog wat afwachtend te zijn omdat hun kind nog maar net op school zit. Ze voelen zichzelf eigenlijk ook nog een brugklasser en willen eerst even rond kijken voordat ze zich misschien actief gaan inzetten op collectief niveau.

Een ander punt wat vier ouders noemen is dat hun zoon of dochter aangeeft dat ze niet willen dat de ouders op school komen.

Ik weet nog dat A. naar de middelbare school ging toen was er ook een ouderavond en toen vroegen ze ouders voor de ouderraad of de mediatheek en toen kreeg ik gelijk de boodschap dat mocht ik absoluut niet gaan doen. En bij J. had ik dat ook. Je kind vindt dat niet leuk zijn moeder op school. Dus bij K. is dat helemaal niet aan de orde geweest. (respondent 6)

Doordat de kinderen in de puberteit komen gaan ze zich schamen voor hun ouders en willen ze loskomen van hun ouders. Daarom hebben ze liever niet dat hun ouders op school komen. Omdat sommige jongeren dit duidelijk uitspreken naar hun ouders toe blijven deze ouders liever wat meer op afstand van de school.

De twee ouders die actief zijn in de ouderraad van school geven allebei als belangrijkste reden aan dat ze het contact met school misten na de basisschool. Door deel te nemen in de ouderraad zijn ze beter op de hoogte van wat er speelt op school. Ze geven beiden aan dit prettig te vinden, omdat ze zo beter met hun kinderen over school kunnen praten. Eén van beide ouders is van Turkse afkomst. Ze geeft aan bewust deel te nemen aan de ouderraad om zo ook de stem van de allochtone ouders te laten horen omdat deze ondervertegenwoordigd is in de ouderraad. Beide ouders doen erg hun best om andere ouders te betrekken bij de ouderraad, maar dit blijft zonder resultaat.

Voor een collectieve inzet hebben de meeste ouders dus geen tijd of ze voelen zich daarvoor niet competent genoeg. In het volgende hoofdstuk wil ik kijken hoe de individuele betrokkenheid bij school eruit ziet en wat de redenen zijn om wel of niet betrokken te zijn.

5.3 Individuele betrokkenheid

In het vorige hoofdstuk kwam naar voren dat ouders met kinderen op het vmbo zich vaak niet actief inzetten op collectief niveau van de school. In dit hoofdstuk besteed ik aandacht aan de vormen en redenen van de individuele betrokkenheid van ouders. Het gaat hier om de manier waarop ouders contact hebben met school over hun zoon of dochter.

Vormen van individuele betrokkenheid

Scholen houden ouders op verschillende maniere op de hoogte van de ontwikkelingen van de leerlingen. Ruim de helft van de ouders geeft aan op de hoogte te worden gehouden door middel van mentorgesprekken of 10-minuten gesprekken met vakdocenten. Het verschilt per school hoe vaak er mentorgesprekken zijn. De meeste scholen hebben ongeveer drie momenten per jaar waarop ouders docenten kunnen spreken. Meestal is dit vlak na het uitkomen van een rapport. Daarnaast geven bijna alle ouders aan dat ze gebeld worden door school als er iets is. Dit kan uiteenlopen van het te laat op school zijn van een leerling tot een opstootje in de klas waarover de ouder wordt geïnformeerd. Ouders stellen deze persoonlijke belletjes vanuit school erg op prijs.

Laatst dat was ook met die sneeuw toen belde ze ook een keer dat hij nog niet op school was. Nee, ik moet zeggen de controle van school is echt super. Drie weken geleden had hij een ongelukje gehad, met een mesje. Dat mesje gooide hij in de lucht en dat kwam in zijn hand terecht, bloeden. Nou dat hadden ze verbonden. En toen belde ze ook van school van K. gaat nu fietsen maar jullie moeten wel even langs de dokter want het moet gewoon even geplakt of gehecht worden. En dan bellen ze echt op van hij is nu onderweg jullie weten dat hij er aankomt. Ja, ik moet zeggen dat vind ik echt super. (respondent 6)

Zeven ouders geven aan zelf telefonisch contact op te nemen met school als ze vragen hebben over de voortgang van hun kinderen. Dit zijn in veel gevallen ook de ouders die via de mail contact hebben met school.

Een aantal scholen biedt ouders de mogelijkheid om de voortgang van hun zoon of dochter via een internetsite te bekijken. Daarnaast geven alle scholen rapporten uit waardoor ouders op de hoogte worden gehouden over hoe hun kind het

doet op school. De rapporten gaan in sommige gevallen gepaard met een overzicht van het verzuim van de leerling.

Twee ouders vertelden mij dat de mentor in het eerste jaar op huisbezoek is geweest. Beide ouders hebben dit als erg prettig ervaren, omdat ze uitgebreider de tijd hadden om te praten over hun kind.

Ten slotte worden er op de meeste scholen thema-avonden en ouderavonden georganiseerd die de ouders kunnen bezoeken. In sommige gevallen zijn dit alleen informatieve avonden over de schoolkeuzes van de leerlingen, maar een groot aantal scholen organiseert ook thema-avonden over onderwerpen waar ouders mee te maken kunnen krijgen als ze kinderen hebben op de middelbare school. Dit zijn thema's zoals, alcohol- en drugsgebruik en de pubertijd.

Redenen voor individuele betrokkenheid

Het merendeel van de ouders probeert altijd naar de 10-minuten gesprekjes te gaan. Vijf ouders geven aan slechts zelden te gaan en één ouder geeft aan nooit te gaan. De meeste ouders hopen in deze gesprekjes een beter beeld te krijgen hoe hun zoon of dochter in de klas is, maar vaak zijn de tien minuten te kort om naast de cognitieve voortgang van het kind ook nog de sociale ontwikkelingen te bespreken. Een groot aantal ouders geeft aan deze informatie te missen.

Kijk wat je wilt weten van je kind is eigenlijk de dingen die je niet meer te horen krijgt. Dus eigenlijk hoe zo'n kind sociaal in de groep is. Je wilt even om het hoekje kijken. Nou en dat is er niet meer en dat is eigenlijk waar ik het meest naar benieuwd ben. (respondent 4)

De ouders die niet of nauwelijks naar de 10-minuten gesprekken gaan, zien geen meerwaarde in het gesprek. Ze geven aan dat ze op de hoogte worden gehouden door de rapporten en ze vertrouwen erop dat de school ze informeert als er echt iets aan de hand is. Dit laat zien dat er een overlap is tussen de onzichtbare en de afzijdige ouder uit mijn typologie. Deze laagopgeleide ouders zijn ook op individueel niveau nauwelijks betrokken bij school, omdat ze erop vertrouwen dat de school ze wel op de hoogte houdt als dat nodig is. Slechts twee van deze ouders geven aan wel eens via de mail contact te hebben gezocht met school, omdat ze zich zorgen maakten over hun kind. Dit is iets wat is terug te zien bij meer ouders. Als ouders zich zorgen maken

over hun kind dan hebben ze aanzienlijk meer contact met school dan als ouders het idee hebben dat alles wel goed gaat op school.

Die betrokkenheid komt ook vanuit jezelf denk ik. Ik voel me betrokken ook doordat ik gewoon mailtjes stuur naar de leerkracht. Ook gewoon tussendoor even van hoe denk je dat het nu gaat met O. En dat was bij de kinderen van mijn man niet, O. is mijn kind. Die gingen gewoon lekker op school. O. zit op het speciaal onderwijs dus daar wil je liever meer van op de hoogte gehouden worden. (respondent 10)

Dit wordt bevestigd door de bevinding dat als een kind goede cijfers haalt, ouders vaak minder contact hebben met school.

Nee, we hebben niet standaard andere gesprekken dan met de mentoren. Je kunt wel naar aanleiding van die rapporten aangeven dat je nog een gesprek wil. Maar D. heeft altijd zo'n keurig rapport dat wij daar nooit gebruik van gemaakt hebben. (respondent 7)

Een andere reden om minder betrokken te zijn bij school is omdat de kinderen groter worden. De ouders willen hun kinderen de kans geven om zelfstandig te worden en willen zich daarom niet constant bemoeien met school. Bijna alle ouders geven dan ook aan bewust iets meer afstand te nemen. Een deel van de ouders vindt ook dat de kinderen eerst zelf hun problemen moeten proberen op te lossen. Dit is ook een punt wat Vogels (2002) aangeeft. Op de basisschool beheren de ouders de belangen van hun kinderen, terwijl er op het voortgezet onderwijs meer van de leerlingen zelf wordt verwacht door de school en de ouders.

Nou ben ik niet het type dat iedere week aan de lijn hangt hoor. Want dat is ook niet de bedoeling. Ze worden ook groot en ze moeten ook zelf dingen kunnen oplossen. (respondent 6)

Er is in mijn onderzoek ook een groep ouders die de touwtjes toch graag in handen houdt. Dit heeft er dan niet mee te maken of hun kind het goed of slecht doet op school, ze willen gewoon goed op de hoogte zijn, zodat ze hun kind kunnen sturen als dat nodig is en de school kunnen benaderen als ze zien dat er iets fout gaat. Hier zijn twee typen ouders te herkennen. De eerste groep zijn de hoger opgeleide ouders. Zij zijn naar het idee van de reproductietheorie van Bourdieu (1971) er meer op gericht

hun kinderen te kunnen sturen, door bijvoorbeeld snel voor een huiswerkklas te kiezen als de leerling problemen heeft met een vak. Hier zal ik verder op ingaan in het hoofdstuk “toekomstverwachting”. De tweede groep die de touwtjes graag in handen houdt, zijn de ouders die moeite lijken te hebben hun kind los te laten. Ze zijn erg beschermend tegenover hun kind en als er ook maar iets mis dreigt te gaan, nemen ze contact op met school. Dit zijn onder andere de twee ouders die negatief waren over de manier van betrokkenheid van hun eigen ouders. Ze lijken het zelf erg graag beter te willen doen door alles zo goed mogelijk in de gaten te houden. Daarnaast zijn er twee ouders die maar één kind hebben. Ook deze ouders zijn veel vaker op individueel niveau betrokken bij school. Dit geldt ook voor ouders van wie alleen nog het eerste kind op de middelbare school zit.

Als we kijken naar de thema-avonden en ouderavonden dan valt op dat ouders daar nog minder gebruik van maken dan dat ze gebruik maken van 10-minuten gesprekjes. De meeste ouders gaan wel naar de informatieve avonden over verdere schoolkeuzes van hun zoon of dochter. Zes ouders geven aan geen behoefte te hebben aan thema-avonden over bijvoorbeeld de puberteit of drugsgebruik. Bij twee van deze zes ouders is het zo dat ze al naar soortgelijke thema-avonden zijn geweest bij oudere kinderen. Daarom vinden ze het niet nodig om nu weer te gaan. Ouders laten het vaak van het thema afhangen of ze er heen gaan of niet. Het is voor de school dan ook van groot belang om te weten wat voor thema's interessant zijn voor ouders. In mijn interviews kwam meerdere keren naar voren dat ouders geïnteresseerd zijn in het thema puberteit. Ze lopen thuis tegen problemen aan of horen van problemen van hun kind op school en weten niet goed hoe ze hier mee om moeten gaan. Vooral de allochtone ouders denken zulke avonden wel nuttig te vinden.

Als we kijken naar de individuele betrokkenheid van ouders bij school loopt dit uiteen. In grote lijnen lijken hier twee typen ouders onderscheiden te kunnen worden. De ouders die zich terugtrekken van school om hun kinderen zelf meer verantwoordelijkheid te geven. Ze willen nog wel op de hoogte zijn van wat er speelt, maar houden zich voor de rest op de achtergrond. Evenzeer zijn er de ouders die moeite hebben hun kinderen los te laten en daarom op individueel niveau nog veel contact zoeken met school. Opvallend is dat de ouders die zich meer afzijdig houden van school over het algemeen negatiever zijn over school. Als ze de school een keer

benaderen, hebben ze het gevoel dat leerkrachten niet goed luisteren en niets met hun klachten doen. Daarnaast geven ze aan dat de school slecht bereikbaar is. De groep ouders die nog wel veel contact zoeken met school op individueel niveau zijn over het geheel gezien positiever over school. Ze hebben het idee dat de school serieus naar ze luistert en ze vinden dat problemen goed worden opgepakt.

Dit zijn natuurlijk twee uitersten. In werkelijkheid zitten ook veel ouders tussen deze twee typen in. Aan de hand van mijn interviews kan tot nu toe gezegd worden dat de geschetste ideaaltypen uit mijn theoretisch kader niet overeenkomen met de werkelijkheid. Er is in ieder geval sprake van een derde type. Hierbij moet nogmaals gezegd worden dat de ouders die meer betrokken zijn bij school, op individueel niveau, waarschijnlijk eerder bereid zijn geweest tot een interview. Dit maakt dat de verhoudingen van mijn interviews misschien scheef zijn, maar het neemt niet weg dat deze ouders ook te vinden zijn op het vmbo. Ik zal hier verder op ingaan in de conclusie.

5.4 Toekomstverwachting

In dit hoofdstuk wil ik ingaan op mijn tweede deelvraag: welke verwachtingen hebben ouders van hun kinderen op het terrein van hun leerprestaties? Ik bekijk hoe ouders de toekomst van hun kinderen zien en hoe zij daaraan denken bij te kunnen dragen. Op deze manier wil ik kijken of de ideeën van de reproductietheorie van Bourdieu (1971) ook zijn terug te vinden bij ouders met kinderen op het vmbo.

Verwachtingen

Vrijwel alle ouders uit mijn onderzoek zijn positief over de toekomst van hun zoon of dochter. Ouders vinden het soms wel lastig om zich voor te stellen hoe de toekomst van hun kinderen er uit zal zien. Aan de hand van de richting die kinderen kiezen op school schetsen de ouders vaak een beeld over het werk dat hun zoon of dochter later zal gaan uitvoeren. Deze ouders hopen vooral dat hun zoon of dochter later met plezier naar het werk gaat.

Er zijn slechts drie ouders die praten over een doorstroom naar de havo. Dit zijn allemaal hoger opgeleide ouders. Ze spreken alle drie de hoop uit dat hun kinderen nog gaan doorstuderen.

Oh, de toekomst, nou geen flauw idee. Nou, ik weet het niet. Ze gaat niet echt iets studeren. Ik hoop dat ze deze school een beetje afmaakt, de mavo. En ik hoop natuurlijk altijd dat ze dan de havo gaat doen, net als ik. Dat ze dan eindelijk het licht ziet. Ik weet niet of dat gaat gebeuren, maar misschien gaat ze ook wel gewoon een beroepsopleiding volgen. Dat ze gaat koken of een verzorgend beroep gaat doen. Maar het moet denk ik niet te ingewikkeld worden voor haar. (respondent 4)

Uit het bovenstaande citaat spreekt teleurstelling van de ouder. Ze had gehoopt dat haar dochter meer zou bereiken dan het vmbo. Deze sociale daling maakt dat ze niet echt trots kan zijn op haar dochter. Dit komt overeen met de ideeën van Bourdieu. Volgens hem proberen ouders sociale daling bij hun kinderen te voorkomen. Als dit niet lukt, kan dat als een teleurstelling aanvoelen voor de ouders.

Bijdragen

Om de reproductietheorie van Bourdieu nog beter te testen, heb ik de ouders gevraagd hoe zij kunnen bijdragen aan de toekomst van hun kinderen. De meeste ouders

proberen hun kinderen vooral te stimuleren. Ze moedigen ze aan als ze een keer lage cijfers halen en vragen regelmatig hoe het gaat op school. Ze geven aan achter de keuzes van hun kinderen te staan. Ze stimuleren hun kinderen op die manier zelfstandig keuzes te maken doordat ze daar zelf niet zo veel invloed op proberen uit te oefenen. Ouders geven echter wel aan deze balans lastig te vinden. Ze willen dat hun kind zelfstandig wordt, maar ze willen ook een steun blijven voor hun kinderen.

Moeilijke vraag. Het gaat om de balans tussen het kind ondersteunen/beschermen en het kind los- en vrijlaten, zodat het sterk genoeg wordt om op eigen benen te staan zonder het gevoel te hebben dat het er alleen voor staat. Heel lastig. (respondent 20)

Naast deze groep ouders zijn er ook ouders die juist proberen alles extra goed in de gaten te houden. Deze groep ouders heb ik eerder beschreven in het hoofdstuk over individuele betrokkenheid. Opvallend is dat het vooral allochtone ouders zijn die aangeven dat ze alles goed in de gaten proberen te houden en op de hoogte willen blijven. De allochtone ouders zijn misschien minder zichtbaar op school maar ze zeggen wel dat ze proberen op de hoogte te blijven. En ze lijken er meer moeite mee te hebben om hun kinderen los te laten.

Een manier voor ouders om hun kinderen te begeleiden op school is door middel van het helpen met huiswerk. De helft van de ouders geeft aan hun kind wel eens te helpen met huiswerk, maar ook deze ouders geven aan dat dit niet zo vaak voorkomt. Diegene die zeggen dat ze hun kinderen wel vaak helpen met huiswerk zijn in de meeste gevallen hoger opgeleide ouders, zowel van autochtone als allochtone afkomst.

Nou, sowieso altijd paraat als ze vragen heeft. Die heeft ze ook regelmatig, bijvoorbeeld over haar huiswerk. Inhoudelijk huiswerk daar help ik haar regelmatig bij, maar ook met de planning. We maken vaak samen een planning. Omdat wel gebleken is dat het heel erg helpt. Wiskunde is dus lastig en daarvan heeft ze ook altijd heel veel huiswerk. En dat is soms gewoon wel eens lastig omdat te plannen als je bijvoorbeeld ook nog een toets hebt op de dag dat je ook nog pagina's van wiskunde moet maken. Daarom maken we aan ieder begin van de week, iedere zondag, een planning van wat zit er de komende week aan te komen. (respondent 7)

Twee hoogopgeleide ouders geven aan hun zoon of dochter te hebben opgegeven voor een huiswerkklas. Ze hebben eerst geprobeerd hun kinderen zelf te helpen met het huiswerk, maar omdat dit niet voldoende was, hebben ze gekozen voor een huiswerkklas. Hier zijn ze beiden tevreden over, omdat ze zichtbaar vooruitgang zien.

Ouders die hun kinderen niet helpen geven aan dat hun kind het zelf doet. Ze informeren wel hoe het gaat met het huiswerk. In sommige gevallen moeten ze hun kinderen ook pushen om aan hun huiswerk te gaan, maar deze kinderen maken hun huiswerk zelfstandig. Deze ouders geven tevens aan dat hun kinderen een groot gedeelte van hun huiswerk op school zelf maken. Opvallend is dat de ouders die hun kinderen wel helpen niet aangeven dat hun kinderen veel huiswerk op school maken, terwijl een deel van de jongeren uit dit onderzoek naar dezelfde school gaat en dus met dezelfde hoeveelheid huiswerk te maken krijgen. Het lijkt er op dat de ouders die hun kinderen zelfstandig het huiswerk laten maken niet zo goed inzicht hebben in de hoeveelheid huiswerk die de kinderen opkrijgen.

Als het gaat om het bijdragen aan de toekomst van kinderen zijn weer dezelfde twee groepen te onderscheiden als in het hoofdstuk van de individuele betrokkenheid. Als eerste de ouders die hun kinderen zelfstandig laten werken aan hun schoolloopbaan, en ten tweede de ouders die meer in contact proberen te blijven met school om zo hun kind beter te kunnen sturen. Deze ouders helpen hun kinderen ook met enige regelmaat met hun huiswerk.

5.5 Contacten met andere ouders

In mijn interviews heb ik ouders gevraagd naar hun contact met andere ouders op het vmbo. Dit heb ik gedaan omdat ik verwacht dat ouders voordeel kunnen halen uit het contact met andere ouders (sociaal kapitaal). Door veel contact met andere ouders zijn ze beter op de hoogte van wat er speelt op school.

Opvallend is dat meer dan de helft van de ouders aangeeft geen behoefte te hebben aan contact met andere ouders. De meeste geven aan het voldoende te vinden als ze de ouders van goede vrienden van hun kinderen kennen, zodat ze wel weten bij wie hun kind is. Maar ze hebben geen behoefte aan contact met andere ouders om over school te praten.

Nee, daar heb ik nou inderdaad helemaal niks mee, met die ouders. Dat zou voor mij echt niet hoeven. Wel bijvoorbeeld als hij een goede vriend zou hebben en het klikt wel lekker. Dat is bijvoorbeeld ook met een vriendin van E. en die ouders, dat klikt hartstikke leuk. (respondent 2)

Een zestal ouders geeft aan dat het lastig is om in contact te komen met andere ouders. Op ouderavonden blijft een groot deel van de ouders weg en er is geen andere gelegenheid om ouders tegen te komen. Deze ouders vinden het vooral leuk om te weten wie de ouders van de kinderen uit de klas van hun zoon of dochter zijn. Voor de rest hoeven ze echter geen intensief contact met deze ouders.

Een aantal ouders geeft ook aan geen contact met andere ouders te willen, omdat ze zich niet verbonden voelen met deze ouders.

Ik denk dat het om het publiek ouders gaat. Want ik voel me niet verbonden met die mensen op school. Het belangrijkste vind ik dat L. een goede basis heeft om straks het kappersvak in te gaan. Want dat is haar wens. We moeten het er mee doen en ik probeer er voor haar het beste van te maken. Het publiek ouders is een beetje aso. Als ik het zo mag zeggen. (respondent 12)

Daarnaast wijzen veel ouders weer op het verschil met de basisschool. Daar hadden ze veel meer contact met andere ouders, omdat ze die met praktische activiteiten veel vaker tegenkwamen. Tevens zagen ze de andere ouders als ze hun kind gingen ophalen. Toch missen ze het contact met de andere ouders op de middelbare school

niet. Het lijkt er op dat ze genoeg contacten om zich heen hebben. En de ouders hebben geen behoefde om met andere, vreemde ouders over de opvoeding en ondersteuning van hun eigen kinderen te praten.

Wat opvalt, is dat ouders vaak kritiek hebben op de manier van betrokkenheid van andere ouders. Veel ouders die zelf veel contact zoeken met school hebben veel kritiek op ouders die nauwelijks op school aanwezig zijn. Ze hebben het idee dat deze ouders niet naar hun kinderen omkijken, terwijl een aantal ouders die meer op afstand staan van de school juist aangeven dat sommige andere ouders zich te veel bemoeien met school.

Ouders vinden het moeilijk om aan te geven wat de school kan doen om ouders meer betrokken te krijgen. Dit komt voor een deel omdat ze niet zoveel ouders kennen en ze geen idee hebben waar ze behoefte aan hebben. Daarnaast denken ze ook dat het iets is wat de school moeilijk kan regelen. Betrokkenheid is iets wat in eerste instantie vanuit de ouders moet komen. Hier kan de school weinig aan doen. Een enkele ouder geeft aan dat de school misschien meer informatie kan verstrekken over hoe je betrokken kunt zijn bij school en dat je ouders persoonlijk moet aanspreken als je wilt dat ze betrokken zijn bij school.

Het contact met andere ouders speelt eigenlijk geen rol op het vmbo. Ouders hebben nauwelijks contact met andere ouders en hebben daar in veel gevallen ook geen behoefte meer aan. Waar ouders op de basisschool nog wel in contact stonden met elkaar, valt dat op de middelbare school weg. Ik had verwacht dat het contact met andere ouders een vorm van sociaal kapitaal kon zijn voor ouders. Uit de interviews blijkt echter dat dit geen enkele rol speelt.

5.6 Allochtone ouders

In dit onderzoek heb ik de allochtone ouders zo min mogelijk als een aparte groep beschreven. Ze hebben met dezelfde scholen te maken als autochtone ouders en lopen daardoor tegen vergelijkbare dingen aan. In dit hoofdstuk wil ik toch stilstaan bij deze groep ouders, omdat autochtone en allochtone ouders wel verschillen benoemen.

In dit hoofdstuk laat ik eerst zien hoe autochtone ouders over allochtone ouders denken. Daarna beschrijf ik hoe allochtone ouders tegen hun betrokkenheid op school aankijken en hoe deze allochtone ouders aankijken tegen andere allochtone ouders. Dit alles zal ik ondersteunen met andere onderzoeken, omdat de door mij gevonden resultaten niet altijd duidelijkheid geven.

Verschillen volgens autochtone ouders

Verschillende autochtone ouders geven aan dat allochtone ouders minder betrokken zijn bij school. Ze zien nauwelijks allochtone ouders op ouderavonden. Ze geven verschillende redenen waarom ze denken dat deze ouders minder betrokken zijn. Ten eerste is er het taalprobleem. Autochtone ouders denken dat allochtone ouders minder betrokken zijn, omdat ze de taal niet goed machtig zijn. Daardoor zouden ze bijvoorbeeld brieven van school niet goed begrijpen. Maar de autochtone ouders denken ook dat er sprake is van een cultuurverschil waardoor allochtone ouders minder op school aanwezig zijn.

De betrokkenheid ligt gewoon een beetje aan je cultuur. Mensen van Marokkaanse of Turkse oorsprong die zijn over het algemeen, maar vooral van Marokkaanse oorsprong eigenlijk, die zijn over het algemeen gewoon niet zo betrokken. De school met zorgen dat het allemaal goed gaat en zij willen dan nog wel eens wat doen op school maar dan alleen als ze er voor betaald krijgen. Het klinkt onaardig om te zeggen maar dat illustreert een beetje hoe het zit. Je ziet heel veel Marokkaanse en Turkse moeders vooral meedoen aan de overblijf. De overblijf daar krijgen ze wat geld voor en het is ook overdag. Als er 's avonds een informatie avond is of wat te doen is op school dan komt er niemand. Op de basisschool. Dan komen ze niet. Ze gaan er gewoon vanuit dat de school het allemaal een beetje regelt met de kinderen. Bijvoorbeeld ook als er iets met het kind is dan duurt dat soms heel erg lang. Wij zagen al lang dat onze dochter ADHD had. We waren al lang met haar naar een psycholoog en psychiater gegaan. Dat hebben we allemaal gewoon zelf gedaan. Maar die mensen wachten af tot de school eindelijk het sein geeft. Als de school daar niet alert genoeg in is kan het kind al ver heen zijn. Of al in groep vijf te zitten en dan blijken ze ineens dyslexie te hebben in groep zes. Dat komt trouwens

sowieso wel voor dat dat pas heel laat wordt geconstateerd. Maar ik zie heel duidelijk die ouderbetrokkenheid. Kijk maar wie er in een MR zit kijk maar wie er in ouderraad zit. Dat zijn altijd bepaalde groepen ouders die zich inzetten. Het zijn ouders die zich druk maken ergens over. Je kunt ook niet zeggen wij Nederlanders dat is een beetje raar om dat te zeggen maar het is wel een bepaald slag ouders. Wat vaak dingen organiseert en dat zie je dus daarin terug komen. Het is, denk ik, een cultuurverschil. (respondent 4)

Tevens zien autochtone ouders een soort angst bij allochtone ouders om betrokken te zijn bij school. Dit heeft voor een groot deel te maken met de onkunde die voortkomt uit het ontbreken van goede taalvaardigheden.

Autochtone ouders zijn in de meeste gevallen negatief over allochtone ouders. Ze vinden dat ze te weinig aandacht aan hun kinderen besteden en ze begrijpen niet waarom ze zich niet meer inzetten voor de school van hun kind. Het zijn overigens alleen de ouders die op individueel niveau actief betrokken zijn die hier iets over zeggen. De autochtone ouders die zelf nauwelijks betrokken zijn laten zich niet uit over allochtone ouders.

Denkbeelden allochtone ouders over andere allochtone ouders

Twee allochtone ouders uit mijn onderzoek geven aan dat ze mensen om zich heen kennen die bij de communicatie met school tegen taalproblemen aanlopen. Deze ouders nemen dan bijvoorbeeld een oudere zoon of dochter mee naar school om te kunnen vertalen.

Een aantal allochtone ouders is ook kritisch tegenover andere allochtone ouders. Ze vinden dat ze te weinig betrokken zijn bij school, terwijl zijzelf vinden dat je altijd naar school moet gaan om op de hoogte te blijven van wat er speelt op school.

De eigen betrokkenheid volgens de allochtone ouders

Twee van de acht allochtone ouders geeft aan zelf wel eens tegen taalproblemen op school aan te lopen. De allochtone ouders die ik gesproken heb gaven bijna allemaal aan zo veel mogelijk informatie van school te willen krijgen. Dit in tegenstelling tot wat de autochtone ouders dachten over de allochtone ouders. Ze geven aan zoveel mogelijk naar 10-minuten gesprekjes te gaan en als het even kan gaan ze ook naar ouderavonden.

- I: En worden er ook wel eens andere thema-avonden georganiseerd bijvoorbeeld over pesten of de puberteit?
- R: Nee nog niet.
- I: Zou u het leuk vinden om naar zo'n avond toe te gaan?
- R: Ja, als ze mij vragen ik kom sowieso. Als ze brief schrijven of bellen.
- I: Dan gaat u er altijd wel heen?
- R: Ja, altijd. Ik vind het leuk om informatie te krijgen.
- (respondent 5)

Zes van de acht allochtone ouders geeft aan dat hun kind negatief benaderd wordt door school. Ze hebben het idee dat sommige leerkrachten discrimineren. Veel ouders denken dat hun kinderen beter kunnen, maar dit wordt volgens hen niet gezien door school. Ze hebben het idee dat de school hun kinderen voor dom aanziet, omdat ze de taal niet zo goed machtig zijn. Dit bevestigt de ideeën van Eldering (2006) dat de verwachtingen van allochtone ouders hoger liggen dan hun kinderen kunnen waarmaken. Misschien omdat de school hen daarin belemmert maar misschien ook omdat ze daarvoor werkelijk de capaciteiten niet hebben.

Daarnaast zijn er een aantal allochtone ouders die graag beter op de hoogte gehouden willen worden door school. Ze willen meer weten over wat er speelt op school en hoe het gaat met hun zoon of dochter. Ze geven aan dat hun kinderen niet altijd alles vertellen. Daarom zouden ze meer informatie willen krijgen van school.

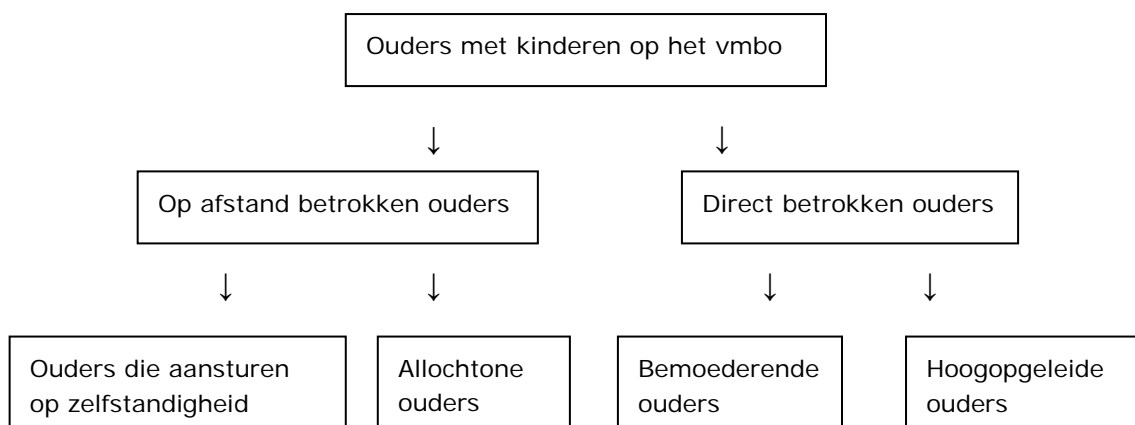
De resultaten van mijn interviews komen grotendeels overeen met de typologie die ik heb opgesteld voor allochtone ouders. De verwachtingen van deze ouders liggen vaak hoog. Ze hebben hogere verwachtingen van hun kinderen dan de school heeft. Ze geven zelf aan erg betrokken te zijn. Dit wordt echter niet opgemerkt door andere ouders. Hun gebrekkige Nederlands is soms een barrière voor goed contact met school. Het valt op dat vooral de hoger opgeleide ouders een positiever beeld hebben over school. Alle allochtone ouders willen graag op de hoogte gehouden worden over hoe het met hun kind gaat en zijn minder geïnteresseerd in collectieve vormen van betrokkenheid. Uit mijn onderzoek komt niet direct naar voren dat allochtone ouders het onderwijs alleen een taak van school vinden. Dit komt waarschijnlijk omdat ik vooral gesproken heb met tweede generatie allochtonen. Ik krijg het idee dat ze niet altijd even goed op de hoogte zijn hoe ze meer betrokken zouden kunnen zijn. Ze weten bijvoorbeeld lang niet allemaal dat er ouderavonden zijn op school, terwijl

sommige allochtone ouders aangeven dergelijke avonden wel te missen. Dit komt overeen met de ideeën van Smit, Driessen en Doesborgh (2005) dat allochtone ouders vaak minder bekend zijn met het Nederlandse onderwijssysteem. Daarnaast weten school en leerkrachten de ouders niet effectief te bereiken.

6. Conclusie

Uit de gevonden resultaten komen twee typen ouders naar voren die overeenkomsten hebben met de typen die beschreven zijn in de literatuurstudie, maar op sommige punten ook duidelijk verschillen. In overeenstemming met de literatuurstudie is dat het overgrote deel van de ouders op het vmbo laagopgeleid is. De ouders die hoger opgeleid zijn, vormen een apart subtype ouder, omdat ze anders tegenover ouderbetrokkenheid staan dan de meeste laagopgeleide ouders. Naast de hoogopgeleide ouders is er nog een tweede subtype te vinden die wel in de typologie uit de theorie naar voren kwam en dat zijn de allochtone ouders. De allochtone ouders komen op veel punten overeen met autochtone ouders, maar hebben ook een aantal treffende verschillen die in de hier volgende typologie beschreven zullen worden.

De twee gevonden typen zijn de ouders die direct betrokken zijn bij school en de ouders die op afstand betrokken zijn bij school. Onder beide type ouders vallen twee subtypes. Dit is schematisch als volgt weer te geven:



Bij de ouders die op afstand betrokken zijn, vinden we de ‘ouders die aansturen op zelfstandigheid’ en de ‘allochtone ouders’ terug.

De ouders die aansturen op de zelfstandigheid van de kinderen hebben weinig contact met school. Deze ouders voelen zich vaak niet competent genoeg om zich op collectief niveau in te zetten. Op individueel niveau zijn deze ouders matig betrokken. Ze komen weinig naar 10-minuten gesprekjes en ouderavonden. Daarnaast zoeken ze zelf nauwelijks contact met school. Dit doen ze met het idee dat de kinderen nu oud genoeg zijn en hun eigen problemen moeten proberen op te lossen. Als het gaat om het begeleiden bij huiswerk blijkt dat ze hun kinderen wel proberen te stimuleren om

huiswerk te maken, maar hier vrijwel nooit bij helpen. De kinderen van deze ouders maken hun huiswerk zelfstandig. Deze ouders stellen geen hoge verwachtingen aan de toekomst van hun kinderen en staan achter de keuzes die hun kinderen maken om ze op die manier te stimuleren in hun zelfstandigheid. Deze groep ouders heeft minder zicht op wat er gebeurt op school. De ervaringen die ze met de school van hun kinderen hebben, zijn vaak negatief. Sommigen hebben het gevoel dat ze toch niet geholpen worden, dus houden ze maar wat meer afstand.

De allochtone ouders willen meer betrokken zijn maar door taalproblemen zijn ze vaak niet zo goed op de hoogte van wat er speelt op school. Als het gaat om de collectieve inzet blijven ze, net als de ouders die aansturen op zelfstandigheid, vaak op afstand. Dit doen ze omdat ze het gevoel hebben niet de juiste kwaliteiten te hebben voor een ouderraad of een medezeggenschapsraad. Deze ouders willen graag op de hoogte gehouden worden over hoe het met hun zoon of dochter gaat op school. Dit lukt echter niet altijd, omdat ze minder bekend zijn met het Nederlandse onderwijssysteem en de school weet deze ouders minder effectief te bereiken. Ze zien de toekomst voor hun kinderen positief in en hebben hoge verwachtingen van hun kinderen, maar hebben wel regelmatig het idee dat hun kinderen belemmerd worden op school. Ze hebben het idee dat hun kinderen op een lager niveau les krijgen, omdat ze taalproblemen hebben en dat er voor de rest niet wordt gekeken naar de kwaliteiten van hun kinderen.

Bij de ouders die direct betrokken zijn vinden we de ‘bemoederende ouders’ en de ‘hoogopgeleide ouders’ terug.

De bemoederende ouders hebben moeite met het loslaten van hun kinderen. Dit is het type ouder dat vaak op collectief niveau actief is. Ze willen zoveel mogelijk bij de school betrokken worden en door zitting te nemen in de ouderraad blijven ze op de hoogte van wat er speelt op school en kunnen ze makkelijker contact maken met leerkrachten en ouders. De ouders zien de toekomst van hun kinderen positief in en proberen hun kinderen daarin zoveel mogelijk te adviseren en te sturen. Ook helpen deze ouders hun kinderen regelmatig met hun huiswerk. De grote betrokkenheid bij de school en hun kinderen komt voort uit verschillende dingen. Sommige van deze ouders proberen extra betrokken te zijn, omdat hun eigen ouders dat juist niet waren. Daarnaast vallen ook veel ouders die maar één kind hebben en de ouders die nog maar één kind op de middelbare school hebben in deze groep. Het zijn ouders die hun

kinderen sterk in bescherming nemen. Over het algemeen zijn deze ouders wel erg positief over de manier waarop school omgaat met problemen.

Het laatste type ouder dat naar voren komt in dit onderzoek zijn de hoogopgeleide ouders. Op collectief niveau zijn deze ouders omwille van tijdsgebrek maar weinig actief. Bij deze groep ouders wordt de reproductietheorie van Bourdieu duidelijk bevestigd. Deze ouders hebben hoge verwachtingen van hun kinderen en hopen erop dat hun kinderen door kunnen stromen naar de havo. Deze ouders proberen hun kinderen zo goed mogelijk te sturen. Ze helpen hun kinderen regelmatig met hun huiswerk en mocht dit niet genoeg zijn, dan worden ze doorgestuurd naar een huiswerkklas. Ze zijn zich dus erg bewust van hun klasse en doen er alles aan om er voor te zorgen dat hun kinderen niet dalen op de maatschappelijke ladder. Daarnaast zijn ze vaak goed bekend met het schoolsysteem en weten bij problemen de juiste personen te spreken en de juiste hulpmiddelen te vinden voor hun kinderen. Ze zijn dus goed bekend met het veld van het onderwijs.

De verschillende typen ouders zijn ideaaltypisch. Geen van de respondenten valt volledig onder één van de typen, maar deze vormen en combinaties hiervan komen allemaal voor op het vmbo.

Wat opvalt aan de gevonden typologie is dat de ervaringen van de eigen schooltijd van ouders nauwelijks een rol spelen in de betrokkenheid bij de school van hun kinderen. Dit in tegenstelling tot verwachtingen van Vogels (2002). De ouders die op afstand betrokken zijn bij school hebben niet per definitie hun eigen schooltijd als negatief ervaren. Daarnaast is het opmerkelijk dat vrijwel alle ouders geen behoefte hebben aan contact met andere ouders. Ik had verwacht dat ouders deze contacten zouden gebruiken als een vorm van sociaal kapitaal. Dit blijkt uiteindelijk niet het geval te zijn.

De geringe mate van ouderbetrokkenheid op het vmbo is slechts ten delen te verklaren uit de typologie die vanuit de literatuurstudie is gevonden. De hierboven beschreven typologie geeft hier een duidelijkere verklaring voor. Dit komt omdat valt te verwachten dat de twee typen ouder die op afstand betrokken zijn de grote meerderheid vormen op het vmbo.

7. Aanbevelingen

Vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek is het interessant om te kijken of de gevonden typologie representatief is voor de gehele populatie. Op basis van dit onderzoek is er namelijk te weinig te zeggen over de generaliseerbaarheid van de typologie.

Daarnaast is het interessant om te kijken of deze typen ouders ook zijn terug te vinden op de havo en het vwo.

Ouderbetrokkenheid is een wisselwerking tussen ouders en school. Hierdoor valt het niet alleen te verklaren vanuit de ouders, maar zou er ook onderzoek gedaan moeten worden naar de manier waarop scholen ouders betrokken proberen te krijgen. Helaas is het mij in dit onderzoek niet gelukt om scholen te spreken. Dit zou interessant zijn voor een vervolgonderzoek.

Aanbevelingen voor het veld

Uit mijn onderzoek komt duidelijk naar voren dat alle ouders initiatief vanuit de school enorm waarderen. De huisbezoeken en de belletjes vanuit school als er iets aan de hand is, worden door ouders als positief ervaren. Omdat een groot gedeelte van de ouders op het vmbo van allochtone afkomst is, moet er speciale aandacht zijn voor deze groep. Deze ouders geven aan graag betrokken te worden bij het onderwijs, maar lijken vaak niet te weten hoe ze dat kunnen doen. Door ouders directer te laten weten dat er een ouderavond is in plaats van het te vermelden in een nieuwsbrief zal de opkomst vele malen hoger zijn. Ik beseft me dat dit erg tijdrovend is maar ik ben er na dit onderzoek van overtuigd dat het wel veel resultaat zal opleveren.

Daarnaast is het voor de school belangrijk om te luisteren naar de ouders. Ouders zijn erg selectief in het bezoeken van ouderavonden. Hierdoor is het belangrijk om te weten aan welke thema's er behoefte is. Op die manier kunnen er lege zalen tijdens thema-avonden voorkomen worden.

Literatuur

Bourdieu, P. (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.

Bronsveld, C. (2008) *Ouders in de brugklas*. Rotterdam: SoZaWe.

Bryman, A. (2004) *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press.

Castells, M. (1996) *The information Age, Volume 1: The rise of the network society*. Oxford: Basil Blackwell.

Eldering, L. (2006) *Cultuur en opvoeding*. Rotterdam: Lemniscaat.

Feuerstein, A. (2000) 'School characteristics and parent involvement: Influences on participation in children's schools', *Journal of Educational Research*. 94, 1, pp 29-39.

Gerritsen, D, Van Zenderen, K. (2009) *Resultaten TRESEGY/RVO Europese jongeren enquête. Gehouden onder ROC leerlingen bestemd voor deelnemende scholen*. Universiteit Utrecht.

OC&W (1996). *Samen school maken. Werkboek scholen en ouders*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Den Haag: SDU

Onderwijsraad (2010). *Ouders als partners. Versterking van relaties met en tussen ouders en school*. Den Haag: Onderwijsraad.

Overmaat, M. & Boogaard, M. (2004) *Neemt ouderparticipatie af? Stand van zaken en tips voor scholen en ouderraden*. Den Haag: SCO-kohnstamm instituut

Patmane, C. (1970), *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: CUP

Peetsma, T. en Blok, H. (red) (2007) *Onderwijs op maat en ouderbetrokkenheid; het integrale eindrapport*. Amsterdam: SCO-kohnstamm instituut.

Smits, F., Driessen, G. en Doesborgh, J. (2005) *Opvattingen van allochtone ouders over onderwijs: tussen wens en realiteit*. Nijmegen: ITS.

Stroucken, L., Takkenberg, D. en Béguin, A. (2008) *Citotoets en de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs*. Den Haag: CBS

Tesser, P.T.M. en Iedema, J. (2001) *Rapportage minderheden 2001. Deel 1 Vorderingen op school*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Vogels, R. (2002) *Ouders bij de les. Betrokkenheid van ouders bij de school van hun kind*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Vries, de A.M. (1994) *Ouderparticipatie in het voortgezet onderwijs*. Groningen: RION

Vries, de P. (2007) *Ouders in de school*. Zwolle: CPS onderwijsontwikkeling en advies

Bijlage 1

Respondentenlijst

Deze lijst geeft een overzicht van de typen ouders die ik gesproken heb. De verschillende typen worden in de conclusie besproken en zijn ideaaltypisch. Ik heb respondenten ingedeeld bij de types waarmee ze het meest overeen komen.

Respondent	Type ouder	Uitleg
1	Bemoederende ouder	Actief in ouderraad
2	Stuurt aan op zelfstandigheid	
3	Stuurt aan op zelfstandigheid	
4	Hoogopgeleide ouder	
5	Allochtone ouder	Marokkaanse afkomst
6	Stuurt aan op zelfstandigheid	
7	Hoogopgeleide ouder	
8	Stuurt aan op zelfstandigheid	
9	Bemoederende ouder	Actief ouderraad Turkse afkomst
10	Bemoederende ouder	
11	Stuurt aan op zelfstandigheid.	
12	Bemoederende ouder	
13	Allochtone ouder	Surinaamse afkomst
14	Allochtone ouder	Marokkaanse afkomst
15	Allochtone ouder	Marokkaanse afkomst
16	Allochtone ouder	Marokkaanse afkomst
17	Allochtone ouder	Marokkaanse afkomst
18	Allochtone ouder	Turkse afkomst
19	Allochtone ouder	Turkse afkomst
20	Allochtone ouder	Turkse afkomst